

Stručni rad

■ Ugovor o osiguranju kao trajni obvezni odnos

Berislav Matijević¹

Sažetak rada: Rad je posvećen jednom specifičnom obilježju ugovora o osiguranju kao trajnom obveznom odnosu, tj. obveznom odnosu kod kojeg glavna obveza ima za predmet trajnu činidbu. Uvodni dio rada posvećen je općem određenju pojma trajnog obveznog odnosa, odnosno trajne obveze, a zatim slijedi opće uređenje trajnog obveznog odnosa u odnosu na odredbe ZOO-a. Središnji dio rada posvećen je općim obilježjima ugovora o osiguranju, sa osvrtom na njegovo obilježje trajnog obveznog odnosa. Završio dio rada posvećen je prestanku višegodišnjeg ugovora o osiguranju sklopljenog na rok dulji od pet godina, gdje do posebnog izražaja dolazi njegovo obilježje trajnog obveznog odnosa.

Ključne riječi: obvezni odnosi, trajni obvezni odnosi, ugovor o osiguranju, prestanak višegodišnjeg ugovora o osiguranju.

1. UVOD

Ugovorno (imovinsko) pravo smatra se središnjim dijelom obveznog prava, kao skupa pravnih pravila kojima se uređuju obvezni odnosi – uključujući i obveznopravne ugovore.

Obveznopravni ugovori imaju tri bitne (zajedničke) karakteristike. Prva je da se njima zasnivaju obveze. Druga je da se zasnivaju na načelima dispozitivnosti i autonomije volje ugovornih strana. Treća je da nastaju prihvatom ponude. Obveznopravni ugovori su dvostrani pravni poslovi koji smjeraju na zasnivanje obveznopravnih odnosa.²

U obveznopravno ugovorno pravo spada i ugovorno pravo osiguranja koje predstavlja ukupnost pravnih normi koje uređuju obveznopravne odnose iz ugovora o osiguranju.

Pravna „arhitektura“ obveznopravnih odnosa iz osiguranja većinom³ je uređena

1 Berislav Matijević, dipl.iur., Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu (HDGZP), Hrvatska udruga za pravo osiguranja (HUPO - AIDA), mail: berislavmatijevic@gmail.com

2 Vedriš M. – Klarić P. (2008), *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, str. 401.

3 Ne i jedino.

odredbama Zakona o obveznim odnosima⁴ (dalje u tekstu: ZOO) jer su u pitanju privatno-pravni obvezni odnosi, dok se sam ugovor o osiguranju kroz svoju „povijesnu evoluciju“ pojmovno i sadržajno izdvojio u pravni posao sa vlastitim pravnim obilježjima, koja ga razlikuju od ostalih vrsta ugovora, te je uređen kao zaseban (nominantan) pravni posao.

Naglasak obrade ovog rada fokusiran je na jedno specifično pravno obilježje ugovora o osiguranju, na njegovo obilježje trajnog obveznog odnosa.

2. TRAJNI OBVEZNI ODNOS – POJAM

Definicija pojma „trajni obvezni odnos“ svoje uporište ne nalazi u zakonskim tekstovima već svoje podrijetlo zahvaljuje prvenstveno njegovim teorijskim obradama, što za posljedicu ima određenu njegovu neujednačenost. U većini slučajeva se pojam „trajni obvezni odnos“ vezuje uz podjelu dužnikove činidbe na njezine vrste prema kriteriju načina i trajanja njezina ispunjenja. Pri tome pravi se razlika između trenutne i trajne činidbe.

O trenutnoj činidbi se govori ukoliko se dužnikova obveza sastoji u činidbi jednokratnog i kratkotrajnog davanja, činjenja, nečinjenja ili trpljenja, koja se ispunjava odjednom, dok se o trajnoj činidbi govori ukoliko se dužnikova obveza sastoji u činidbi koja se treba ispunjavati trajno kroz određeno vrijeme.⁵ Treba ukazati i na postojanje oprečnih stavova glede sukcesivnih činidbi, za koje se, sa jedne strane tvrdi da spadaju u trenutne obveze⁶, dok se sa druge strane tvrdi da spadaju u trajne obveze⁷.

Karakteristično je za trajne obvezne odnose da je dužnik trajne obveze dužan kontinuirano izvršavati trajnu činidbu ili ponavljati jednokratne činidbe sve dotle dokle trajna obveza ne prestane. Trajna obveza uglavnom ne prestaje ispunjenjem, već redovito prestaje prestankom trajnog obveznog odnosa.

Trajni obvezni odnosi nisu upravljani na jednokratnu razmjenu činidbi i na što raniji prestanak obveznog odnosa ispunjenjem obveza, nego su upravljani na trajnije obvezivanje, na trajanje obveznog odnosa i njegovo smisleno bivanje u vremenu.⁸

U tom smislu prihvatljivo nam je i određenje pojma trajnog obveznog odnosa kako slijedi: „Trajni obvezni odnosi obvezni su odnosi u kojima je tipična glavna obveza trajna obveza, a trajna obveza je obveza koja za predmet ima trajnu činidbu ili trajno ponavljanje jednokratnih činidbi u određenim vremenskim razmacima. Trajna činidba je radnja koju je dužnik na temelju trajnog obveznog odnosa dužan neprekidno, kontinuirano izvršavati. Trajni obvezni odnosi u kojima je predmet trajne obveze ponavljanje jednokratnih činidbi zasnivaju se takvim

4 Nar. nov. br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18., 126/21.

5 Usp. sa Babić I. (2009), *Obligaciono pravo*, Službeni glasnik, Beograd, str. 43.

6 Ovo stajalište polazi od shvaćanja da se radi o jednoj činidbi koja se periodično ponavlja u točno određenim vremenskim razmacima.

7 Ovo stajalište polazi od shvaćanja da se radi o činidbi u čijoj je prirodi da traje određeno vrijeme.

8 Tot I. (2018a), „Pojam trajnog obveznog odnosa“, *Pravni vjesnik*, br.2/18, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, str. 63.

ugovorima s uzastopnim isporukama u kojima opseg trajne obveze uzastopnih isporuka nije unaprijed određen i ograničen brojem pojedinih isporuka, nego je ovisan o vremenu trajanju ugovornog odnosa⁹.

3. TRAJNI OBVEZNI ODNOS U ODREDBAMA ZAKONA O OBVEZNIH ODNOSIMA

Iako ne određuje sadržaj pojma „trajni obvezni odnos“, ZOO kad govori o prestanku obveza posebnu pažnju posvećuje prestanku „trajnih obveznih odnosa“¹⁰: „Trajni obvezni odnos s određenim rokom trajanja prestaje kad rok istekne, osim kad je ugovoreno ili zakonom određeno da se poslije isteka roka obvezni odnos produljuje za neodređeno vrijeme, ako ne bude pravodobno otkazan“¹¹, te „(1) Ako trajanje obveznog odnosa nije određeno, svaka ga strana može okončati otkazom. (2) Otkaz mora biti dostavljen drugoj strani. (3) Otkaz se može dati u svako doba, samo ne u nevrijeme. (4) Otkazani obvezni odnos prestaje kad istekne otkazni rok određen ugovorom, a ako takav rok nije određen ugovorom, odnos prestaje nakon isteka roka određenog zakonom ili običajem, odnosno istekom primjerenog roka. (5) Strane mogu ugovoriti da će njihov obvezni odnos prestati samom dostavom otkaza, ako za određeni slučaj zakon ne naređuje što drugo. (6) Vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika ono što je dospjelo prije nego što je obveza prestala protekom roka ili otkazom“¹².

Navedenim odredbama ZOO uređuje prestanak samo trajnih obveznih odnosa, jer su protek vremena i otkaz relevantni samo za trajne obveze, dok trenutne obveze prestaju praktički odmah po preuzimanju.¹³ Trajni obvezni odnos s određenim rokom trajanja prestaje kad rok istekne, a trajni obvezni odnos čije trajanje nije određeno svaka strana može okončati otkazom.

Slijedno, proizlazi da je protek vremena redovan način prestanka trajnog obveznog odnosa čije je trajanje vremenski određeno, dok je otkaz redovan način prestanka trajnog obveznog odnosa zasnovanog na neodređeno vrijeme.¹⁴

Tako je u sudskoj praksi navedeno: „Prema čl. 357. ZOO/91 (sada čl. 211. ZOO, op. a.) trajni dugovinski odnos (sada: trajni obvezni odnos, op.a.) što znači obvezni odnos s određenim rokom trajanja prestaje kad rok istekne. U ovom slučaju ugovor o pružanju odvjetničkih usluga koje su stranke sklopile 1. rujna 1998. godine zaključen je na vrijeme od dvije godine što znači do 1. rujna 2000. godine time, da se za slučaj da ga do isteka roka ni jedna strana pismeno ne otkáže isti smatra produženim pod identičnim ugovornim uvjetima (čl. 3. Ugovora). Kako je ugovor jednostrano otkazan po tuženiku dana 29. siječnja 1999. godine

9 *Ibid*, str. 68.

10 Za razliku od ZOO, Zakon o obveznim odnosima iz `91 – ZOO/91, Nar. nov. br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01, u člancima 357. i 358. govorio je o prestanku „trajnog dugovinskog odnosa“.

11 Čl. 211. ZOO.

12 Čl. 212. ZOO.

13 Gorenc, V. et al. (2005): *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRiF, Zagreb, str. 292.

14 Tot I. (2018b), „Prestanak trajnih obveznih odnosa“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* br. 3/18, Rijeka, str. 1172.

to znači da je otkazan prije isteka polovine dijela ugovorenog roka. Ovaj revizijski sud smatra da nije u protivnosti sa strogim propisima imovinskog prava, a niti sa moralom društva ugovaranje naknade u korist one ugovorne strane kojoj je druga ugovorna strana jednostrano otkazala trajni obvezni odnos prije isteka roka na koji je taj odnos zaključen, posebno imajući u vidu da strana koja je u ovom slučaju otkazala ugovor ne ukazuje na postojanje takvih okolnosti koje bi opravdale jednostrani otkaz ugovora, odnosno na okolnosti iz kojih bi proizlazilo da druga ugovorna strana nije uredno izvršavala svoje ugovorne obveze. Kod toga ovaj revizijski sud prihvaća da ugovorena visina naknade u konkretnom slučaju u iznosu od šest mjesečnih nagrada ne predstavlja takvu naknadu koja ne bi uživala sudsku zaštitu¹⁵, te „Budući je Ugovor o međusobnim pravima i obvezama od 22. 8. 1994. po svojoj naravi trajan i sklopljen na neodređeno vrijeme, u smislu odredbe čl. 358. st. 1. ZOO/91 (sada čl. 212. st. 1. ZOO, op.a.) , tuženik ga je bio ovlašten otkazati, jer to pravo pripada svakoj stranci u takvoj vrsti ugovora. Prema odredbi čl. 358. st. 2. i 3. ZOO/91 (sada čl. 212. st. 2. i 3. ZOO, op.a.) otkaz se može dati u svako doba, samo ne u nevrjeme i mora biti dostavljen drugoj strani. Otkaz predstavlja jednostranu izjavu volje jedne ugovorne strane, kojom ona prekida postojeći ugovorni odnos. Obaviješću tuženika tužitelju od 24. lipnja 1998. godine on prekida Ugovor o međusobnim pravima i obvezama s danom 30. lipnja 1998., jer «osnovnim Ugovorom nije ugovoren otkazni rok», tako da navedena obavijest ima pravno značenje otkaza navedenog ugovora. S obzirom da su ugovorne strane pregovarale o izmjeni postojećeg ugovora još prije travnja 1998. godine, a ugovor je raskinut 30. lipnja 1998., nižestupanjski sudovi su utvrdili da ugovor nije raskinut u nevrjeme, jer je tužitelj mogao kroz to razdoblje okončati započete poslove¹⁶.

4. OPĆA OBILJEŽJA UGOVORA O OSIGURANJU SA OSVRTOM NA NJEGOVO OBILJEŽJE TRAJNOG OBVEZNOG ODNOSA

Ugovor o osiguranju je uređen kao tipični (zaseban) pravni posao, a što ga svrstava u imenovane ugovore obveznog prava.¹⁷ Najznačajnija opća obilježja koja mu se pripisuju da je u:

- pitanju je konsensualan¹⁸ ugovor jer nastaje samim sporazumom (suglasnošću volja) ugovornih strana o bitnim sastojcima ugovora¹⁹;
- pitanju je sinalgmatičan²⁰ ugovor (dvostrano-obvezni) ugovor, jer njegovim zaključenjem nastaju obveze za obje ugovorne stranke: ugovaratelj osiguranja, se obvezuje na plaćanje premije osiguranja, a osiguratelj na snošenje posljedice ostvarivanja određenog rizika²¹;

15 Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH), Rev 2268/2000-2 od 22.10.2003., EU:ECLI:HR:VSRH:2003:1338.

16 VSRH, II Rev 77/2001-2 od 24.06.2004., EU:ECLI:HR:VSRH:2004:3952.

17 ZOO, Odsjek 27. – Ugovor o osiguranju (čl. 921. – 989.).

18 Od lat. *consensus*, odobrenje, pristanak, suglasnost.

19 Čl. 925. st. 1. ZOO: "Ugovor o osiguranju sklopljen je kad je ponuda o osiguranju prihvaćena".

20 Od grč. *synallage*, razgovor, razmjena.

21 Čl. 921 ZOO: "Ugovorom o osiguranju osiguratelj se obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se osiguranja obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja".

- pitanju je kauzalni²² ugovor jer mu je gospodarska svrha zadovoljiti imovinske interese ugovaratelja osiguranja²³;
- pitanju je naplatni (onerozni ili teretan) ugovor, jer se za činidbu traži protučinidba²⁴;
- pitanju je aleatoran²⁵ ugovor, jer je u ostvarenje osiguranog rizika ovisi o nastupanju osiguranog slučaja^{26;27}
- pitanju je neformalni ili formalni ugovor, ovisno radi li se o ugovoru o osiguranju imovine ili ugovoru o osiguranju osoba²⁸;
- pitanju je fiducijarni²⁹ ugovor jer su ugovorne strane dužne lojalno se ponašati pri zaključivanju i ispunjavanju obveza koje za njih proizlaze iz odnosa osiguranja³⁰;
- pitanju je adhezijski³¹ (po pristupu) ugovor jer do njegova sklapanja dolazi posredstvom općih uvjeta poslovanja³² – uvjeta osiguranja;
- pitanju je ugovor s trajnim, a ne trenutnim činidbama, jer se izvršenje obveze stranaka nastavlja s vremenom trajanja, a ne prestaje izvršenjem jedne obveze³³. O navedenom više *infra*.

4.1 Ugovor o osiguranju kao ugovor s trajnim činidbama

Trajni obvezni odnosi zasnivaju se pojedinim tipovima ugovora koji se u poredbenoj pravnoj književnosti uključuju u skupinu tzv. ugovora o pripravnosti na činidbu (njem. *Leistungsbereitschaftsverträge*), kakvim se smatra i ugovor o osiguranju.³⁴

U tom smislu ugovor o osiguranju je ugovor s trajnim činidbama. To znači da se ispunjenje obveze dužnika³⁵ odvija kroz jedno duže vrijeme. I obveza osiguratelja na isplatu osigurnine i obveza ugovaratelja na plaćanje premije osiguranja³⁶, trajne su obaveze jer se vremenski podudaraju sa vremenskim trajanjem ugovora o osiguranju – razdobljem osiguranja.³⁷

22 Od lat. *causa*, razlog, uzrok, motiv, osnova, pravni naslov.

23 Pri čemu se razlikuje kauza kod ugovora o osiguranju imovine (naknada štete), od kauze kod ugovora o osiguranju osoba (ekonomska sigurnost).

24 Čl. 921. ZOO: "... osiguratelj se obvezuje ..., ... a ugovaratelj se osiguranja obvezuje ...".

25 Od lat. *alea*, kocka.

26 Čl. 921. ZOO: "... ako nastane osigurani slučaj, ..." (Napomena: aleatornost valja razlikovati od uvjeta – o uvjetu ne zavisi učinak pravnog posla, nego njegov nastanak ili prestanak, dok o aleatornosti, ne zavisi nastanak odnosno prestanak pravnog posla već njegov sadržaj)

27 Tako se u sudskoj praksi navodi: „Dužnost plaćanja premije osiguranja ugovaratelja osiguranja predstavlja jednu od osnovnih karakteristika osigurateljnog posla. Ta obveza ujedno daje ovom poslu karakter aleatornosti, jer ugovaratelj osiguranja bezuvjetno mora platiti premiju, dok je neizvjesno hoće li osigurani slučaj nastupiti, a posebno s tim u vezi hoće li osiguratelj biti u obvezi platiti iz osiguranja i u kojem iznosu. Tu naknadu osiguratelj plaća kao svoju temeljnu obvezu u svoje ime i iz svojih sredstava." (VSRH, Rev – 3210/95. od 14.09.1999., Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske odluka – dalje u tekstu: Izbor odluka VSRH br. 1/2000).

28 U osiguranu imovine vrijedi neformalnost ugovora o osiguranju - forma *ad probationem* (v. čl. 925. st.1. ZOO), dok se u osiguranju osoba traži se pisana forma ugovora – forma *ad solemnitatem* (v. čl. 925. st. 3. ZOO).

29 Od lat. *fiducia*, povjerenje, zalag.

30 V. čl. 4. ZOO.

31 Od lat. *adhaesio*, prijanjanje, lijepljenje.

32 V. čl. 926. st. 3. u svezi čl. 295. – 296. ZOO.

33 Čurković M. (2017), *Ugovor o osiguranju – Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Inženjerski biro, Zagreb, str. 36.

34 Tot I. (2018a), str. 66.

35 Bilo da se radi o obvezi ugovaratelja osiguranja ili osiguratelja (obzirom da je u pitanju signalmatičan ugovor).

36 Ovo neovisno o tome kako je ugovorena sama dinamika plaćanja premije osiguranja (odjednom ili u ugovorenim rokovima, prilikom ili nakon sklapanja ugovora o osiguranju).

37 Usp. sa Pavić D. (2009), *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, str. 58.

Trajna činidba/protučinidba ugovaratelja osiguranja se sastoji od njegove obveze plaćanja ugovorene premiju osiguranja za čitavo (vremensko) trajanje razdoblja osiguranja.

Trajna činidba/protučinidba osiguratelja se sastoji od njegove obveze snošenja posljedica osiguranog rizika u slučaju nastupanja osiguranog slučaja za čitavo (vremensko) trajanje ugovora o osiguranju.

Obilježje ugovora o osiguranju kao trajnog obveznog odnosa, naročito potvrđuje pravilo o uzastopnim (sukcesivnim³⁸) štetama.³⁹ U osiguranju imovine: „Ako se u tijeku istog razdoblja osiguranja ostvari više osiguranih slučajeva jedan za drugim (uzastopne štete), osigurnina za svaki od njih određuje se i isplaćuje u potpunosti s obzirom na cijeli iznos osiguranja, bez njegova umanjenja za iznos prije isplaćenih naknada u tom razdoblju“⁴⁰. Iako se u jedno od ograničenja obveze osiguratelja, ubraja i ograničenje njegove obveze do visine svote osiguranja (osigurane svote, osiguranog iznosa), navedeno ograničenje se ne odnosi na čitavo razdoblje trajanja osiguranja, već se odnosi svaki pojedini osigurani slučaj (štetni događaj nastao kao posljedica osiguranog rizika).

Kako tijekom istog razdoblja trajanja osiguranja može nastupiti više osiguranih slučajeva, sukladno pravilu o uzastopnim štetama osiguranik može u pravilu⁴¹ ostvariti i više osigurnina (naknada iz osiguranja) jer se visina osigurnina određuje i isplaćuje za svaki pojedini osigurani slučaj s obzirom na cijeli iznos (svotu) osiguranja, a bez njegova umanjenja za iznos prije isplaćenih osigurnina u istom razdoblju trajanja osiguranja.⁴²

5. PRESTANAK VIŠEGODIŠNJEG UGOVORA O OSIGURANJU SKLOPLJENOG NA ROK DULJI OD PET GODINA

5.1 O prestanku ugovora o osiguranju - općenito

Za sve obvezne odnose, uključujući i ugovore, karakteristična je dinamika njihova odvijanja, odnosno što skorija realizacija. Ta dinamika odvijanja se odnosi kako na zasnivanje, tako i na trajanje odnosno prestanak obveznih odnosa.

5.1.1 Redoviti prestanak ugovora o osiguranju

Redoviti način prestanka svih obveza je njihova solucija⁴³ - ispunjenje dužne činidbe⁴⁴. U tom smislu većina ugovora, osobito onih s trenutnom činidbom, prestaje ispunjenjem. No i ugovori s trajnim činidbama, kao što je to ugovor o osiguranju moguće je da prestanu ispunjenjem.

38 Od lat. *successio*, slijed, niz.

39 Pavić D. (2009), str. 58.

40 Čl. 949. st. 6. ZOO.

41 Izuzetak od primjene ovog pravila su slučajevi potpunog uništenja ili nestanka stvari, u kojim slučajem isplatom osigurnine osiguranje prestaje (zbog propasti predmeta osiguranja).

42 Usp. sa Gorenc, V. *et al.* (2005), str. 1444.

43 Od lat. *solutio*, rješenje izlaz

44 Čl. 160. st. 1. ZOO.

O ispunjenju ugovora o osiguranju možemo govoriti kada ugovaratelj osiguranja plati premiju osiguranja, ili to učini osoba koja ima pravni interes da ona bude plaćena⁴⁵, a osiguratelj, kad se dogodi osigurani slučaj, isplati osigurninu⁴⁶. Obzirom da je ugovor o osiguranju imovine (u pravilu) sukcesivan ugovor – ugovor o uzastopnim štetama, obveza osiguratelja je ispunjena kada osiguratelj ispuni svoje obveze po svim osiguranim slučajevima koji su se dogodili za trajanja osiguranja.

Za ugovor o osiguranju, kao i za ostale ugovore sa trajnim činidbama, karakteristično je da isti u većini slučajeva prestaju protekom roka trajanja ugovora. Pod trajanjem osiguranja podrazumijeva se vrijeme u kojem ugovor o osiguranju proizvodi svoje pravne učinke.⁴⁷

U tom smislu razlikuju se dvije vrste ugovora o osiguranju imovine: ugovor o osiguranju imovine na neodređeno vrijeme i ugovor o osiguranju imovine na određeno vrijeme.⁴⁸

Ugovor o osiguranju imovine na neodređeno vrijeme (dugoročno osiguranje) je ugovor u kojem je određen samo početak trajanja ugovora, ali ne i vrijeme njegova prestanka. Takav ugovor proizvodi svoje pravne učinke sve dok ga jedna od ugovornih strana ne raskine „s danom dospelosti premije, obavješćujući pisanim putem drugu stranu najkasnije tri mjeseca prije dospelosti premije“^{49 50}. U ovom slučaju ugovor se raskida danom dospijeca premije i od tog dana teče otkazni rok. Tako je u sudskoj praksi rečeno: “Ako je u polici osiguranja određen rok početka trajanja osiguranja, a ne i rok prestanka učinka ugovora, te ako je predviđeno da premija osiguranja dospijeva 01.01. svake godine, tada se radi o ugovoru o osiguranju zaključenom na neodređeno vrijeme koji može prestati samo pod uvjetima predviđenim u čl. 922. st. 2. ZOO/91 (sada čl. 946. st. 2. ZOO, op. a.)”⁵¹, odnosno: “Ugovor o dugoročnom osiguranju imovine produžuje se i za slijedeću godinu ako nije na vrijeme otkazan, pa je osiguranik dužan platiti premije osiguranja i za tu godinu, bez obzira na to što je odbio potpisati novu policu osiguranja”⁵².

Ugovor o osiguranju imovine na određeno vrijeme je ugovor kod kojeg je označen, uz dan početka i posljednji dan roka za koji je osiguranje ugovoreno. U ovom slučaju osiguranje prestaje protekom dvadeset četvrtog sata posljednjeg dana za koji je osiguranje ugovoreno⁵³ jer “za prestanak obveze osiguratelja danom koji je određen ugovorom nije potrebno poduzimanje bilo kakve radnje ugovornih stranaka”⁵⁴.

45 V. čl. 936. st. 1. ZOO.

46 V. čl. 943. st. 1. ZOO.

47 Vrlo je značajno (a u praksi se to često i poistovjećuje – netočno), vrijeme trajanja osiguranja razlikovati od početka obveze osiguratelja, početak obveze osiguratelja se odnosi na trenutak od kojeg osiguratelj preuzima na sebe “nošenje” rizika određenog ugovorom o osiguranju, koji se trenutak ne mora nužno poklapati sa formalnim početkom trajanja ugovora o osiguranju (v. čl. 937. st. 1. ZOO).

48 To proizlazi iz odredbe čl. 946. st. 2. ZOO: “Ako rok trajanja nije određen ugovorom ...”.

49 Čl. 946. st. 2. ZOO:

50 Ovdje treba napomenuti da je značajno razlikovati rok u kojem se ugovor može otkazati od otkaznog roka jer ukoliko je otkazni rok ugovoren drukčije ugovor će prestati protekom tog roka.

51 VSV, Pž-548/89 od 23.08.1989., Informator 3725/89.

52 VSBiH, Pž-293/88 od 22.06.1989, Informator br. 3764-65/90.

53 V. čl. 946. st. 1. ZOO.

54 VSRH, Rev-1282/95 od 8. travnja 1999., Izbor odluka VSRH br. 2/99.

U sudskoj praksi se navodi i: „Iz ponude za osiguranje obiteljske kuće i kućanstva br. xxxxxxxx proizlazi da je ugovaratelj osiguranja V. J., ovdje tuženik, potpisao višegodišnju ponudu za osiguranje obiteljske kuće, sa mjestom osiguranja N., sa trajanjem od 10. kolovoza 2011. godine pa do 10. kolovoza 2016. godine. Godišnja premija iznosi 944,46 kuna. Nadalje, temeljem navedene ponude izdana je policia osiguranja imovine – privatni rizici, broj Pxxx-xxxxxx u kojoj se također navode kao početak osiguranja 2011. godine te kao kraj 2016. godina.

Iz otvorenih stavki potraživanja po premiji osiguranja po osigurateljnom dokumentu i periodu od 1. siječnja 2003. godine do 3. studenog 2014. godine proizlazi da tuženik na dan 5. studenog 2014. godine duguje iznos od 319,20 kuna za razdoblje osiguranja od ožujka 2012. godine do srpnja 2012. godine po polici osiguranja broj Pxxx-xxxxxx.

Sukladno odredbi čl. 925 st. 1. i st. 2. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj: 35/05, 41/08 i 125/11 - u nastavku teksta ZOO) ugovor o osiguranju sklopljen je kad je ponuda o osiguranju prihvaćena. O sklopljenom ugovoru o osiguranju osiguratelj je obavezan bez odgađanja ugovaratelju osiguranja predati uredno sastavljenu i potpisanu policu osiguranja ili neku drugu ispravu o osiguranju (list pokrića i sl.).

Odredbom čl. 946. st 1., st. 2., i st. 3. ZOO, ako drukčije nije ugovoreno, propisano je da ugovor o osiguranju proizvodi svoje učinke istekom dana koji je njime označen kao dan početka trajanja osiguranja, pa sve do završetka posljednjeg dana roka za koji je osiguranje ugovoreno. Ako rok trajanja osiguranja nije određen ugovorom, svaka strana može raskinuti ugovor s danom dospelosti premije, obavješćujući pisanim putem drugu stranu najkasnije tri mjeseca prije dospelosti premije. Ako je osiguranje sklopljeno na rok dulji od pet godina, svaka strana može nakon protoka toga roka, uz otkazni rok od šest mjeseci, pisano izjaviti drugoj strani da otkazuje ugovor.

Nadalje, iz odredbe čl. 921. ZOO slijedi da se ugovorom o osiguranju osiguratelj obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja, dok čl. 9. ZOO kao jedno od osnovnih načela propisuje da je sudionik u obveznom prometu dužan ispuniti svoju obvezu i odgovoran je za njeno ispunjenje.

Dakle, iz gore navedene ponude za osiguranje obiteljske kuće i kućanstva br. xxxxxx jasno je vidljivo da je osiguranje sklopljeno kao višegodišnje te da počinje dana 10. kolovoza 2011. godine pa do 10. kolovoza 2016. godine, da je tuženik potpisao istu ponudu iz čega proizlazi da je bio upoznat sa svim bitnim sastojcima predmetnog Ugovora o osiguranju te posebno sa uvjetima za osiguranje. Također iz izvoda iz poslovnih knjiga tužitelja proizlazi da tuženik nije platio premiju prema navedenoj polici za razdoblje osiguranja od 10. ožujka 2012. godine do 10. srpnja 2012. godine u iznosu od 319,20 kuna.

Nadalje, iz spisa predmeta proizlazi da je tuženik dopisom od 20. veljače 2012. godine otkazao predmetnu policu iz razloga što nije bio u mogućnosti plaćati istu. Međutim, tuženik nije mogao otkazati istu prije isteka roka od pet godina, budući da se radi o višegodišnjem ugovoru koji je sklopljen na rok od pet godina, a sve u skladu s navedenim čl. 946. ZOO.

S obzirom da je na temelju svakog pojedinačnog dokaza i svih dokaza zajedno utvrđeno da su stranke u utuženom razdoblju bile u obveznopravnom (ugovornom) odnosu te da tuženik nije platio dospjelu premiju osiguranja za razdoblje osiguranja od 10. ožujka 2012. godine do 10. srpnja 2012. godine, prema polici osiguranja broj Pxxx-xxxxxx, pravilno je odlučio sud prvog stupnja kada je sukladno navedenim odredbama čl. 921. te čl. 9. ZOO-a održao na snazi platni nalog sadržan u rješenju o ovrsi javne bilježnice S. H. u Z., pod poslovnim brojem Ovr-143/15 od 13. ožujka 2015. godine u dijelu u kojem je naloženo tuženiku isplatiti na ime glavnice iznos od 275,20 kuna zajedno sa zakonskim zateznim kamatama⁵⁵.

Unutar ugovora o osiguranju imovine na određeno vrijeme treba razlikovati kratkoročno i višegodišnje osiguranje. Kratkoročna osiguranja su osiguranja sklopljena sa rokom trajanja od jedne godine⁵⁶ i kraće, dok su višegodišnja osiguranja ona koja su sklopljena sa rokom trajanja iznad jedne godine.

Za višegodišnje osiguranje vrijedi posebno pravilo u slučaju da je ono ugovoreno na rok dulji od pet godina.⁵⁷

Uz ispunjenje i protek roka na koje je osiguranje ugovoreno, ugovor o osiguranju može prestati još na mnogovrsne načine⁵⁸, ali mi smo se s skladu sa svrhom ovog rada odlučili na navođenje samo prestanka ugovora o osiguranju u uslijed njegova raskida, otkaza ili pak odustanka od ugovora.⁵⁹

5.1.2 Raskid ugovora o osiguranju

Raskid ugovora je način prestanka valjanog ugovora koji još nije ispunjen ili je samo djelomično ispunjen.⁶⁰ U slučaju jednostranog raskida riječ je očitovanju volje jedne ugovorne strane kojom ista izjavljuje da raskida ugovor.

55 Županijski sud u Zadru, Gž 2184/2014-4 od 6. 10. 2016. (izvor: www.vsrh.hr).

56 Npr. osiguranje automobilske kaska, ili osiguranje od automobilske odgovornosti.

57 O čemu više u narednoj točki rada.

58 Za detaljnije vidjeti u Matijević B. (2007), „Prestanak ugovora o osiguranju imovine“, Hrvatska pravna revija br. 5/07, Inženjerski biro, Zagreb, str. 17. – 29.

59 Jedno terminološko određenje. Prema rječničko - jezičnoj bazi HJP, riječima: a) raskid - raskinuti, pridaje se značenje: prestanak veze, prestanak odnosa, kontakta; prekid, prekidanje, raskidanje, poništenje; svojom voljom prestati što raditi, b) otkaz - otkazati, pridaje se značenje: akt kojim se (koga) udaljava, otpušta s radnog mjesta [dati otkaz; pod otkazom]; čin kojim se što otkazuje [otkaz predstave; otkaz putovanja]; raskinuti neki odnos; c) odustanak – odustati, pridaje se značenje: napustiti što, napustiti započeto ili zamišljeno. Pregledom pravne literature, može se konstatirati da autori u većini slučajeva (pravnom) razlikovanju riječima raskid, otkaz i odustanak ne pridaju poseban značaj, smatraju ih pravim sinonimima (istoznačnicama), te njihovu razliku jedino vide u terminološkom smislu a ne i u onom suštinskom. Autor ovih redaka dovodi u dvojbu takav pristup, te na primjeru ugovora o osiguranju imovne, ukazuje da razlikovanje riječi raskid, otkaz i odustanak nije samo terminološke prirode, već i one suštinske, odnosno, u najmanju ruku, da se radi od nepravim sinonimima (bliskoznačnicama).

60 Vedriš M. – Klarić P. (2008), str. 458.

Do jednostranog raskida ugovora može doći na temelju ugovorne odredbe (*clausula irritatoria*) kojom je predviđeno pravo jednostranog raskida ugovora⁶¹ i na temelju zakona⁶².

Kod raskida na temelju zakona treba razlikovati dvije situacije: onu kad zakon ovlašćuje ugovornu stranu da jednostrano raskine ugovor, i onu kad raskid nastupa po samom zakonu (*ex lege*).

Slučajevi kad zakon ovlašćuje ugovornu stranu da jednostrano raskine ugovor mogu se podijeliti u dvije grupe: raskid zbog neispunjenja⁶³ (*exceptio non adimpleti contractus*) i raskid zbog promijenjenih okolnosti⁶⁴ (*clausula rebus sic stantibus*). Kod ugovora o osiguranju imovine ova se pravila primjenjuju samo ako propisima o osiguranju nisu predviđena posebna pravila za pojedine slučajeve raskida.

Tako osiguratelj⁶⁵ ima pravo jednostrano raskinuti ugovor o osiguranju imovine „ako je ugovaratelj osiguranja učinio netočnu prijavu ili je propustio dati dužnu obavijest, a to nije učinio namjerno“⁶⁶, te „ako je povećanje rizika toliko da osiguratelj ne bi sklopio ugovor da je takvo povećanje postojalo u času njegova zaključenja“⁶⁷; dok ugovaratelj osiguranja ima pravo jednostrano raskinuti ugovor o osiguranju imovine „ako je nakon sklapanja ugovora o osiguranju dogodilo smanjenje rizika a osiguratelj ne pristane na smanjenje premije“⁶⁸.

O prestanku ugovora o osiguranju imovine *ex lege* govorimo kada ugovor o osiguranju prestaje zbog toga što zakon to izričito predviđa.⁶⁹ Slučajevi *ex lege* o kojima govorimo mogu se podijeliti na: prestanak ugovora u slučaju stečaja osiguratelja, prestanak ugovora zbog neplaćanja premije osiguranja i prestanak ugovora u svezi s osiguranom stvari.

U slučaju *ex lege* prestanka ugovor u slučaju stečaja osiguratelja ugovor o osiguranju prestaje nakon isteka trideset dana od otvaranja stečaja.⁷⁰ U slučaju *ex lege* prestanka ugovor zbog neplaćanja premije ugovor prestaje ako ugovaratelj osiguranja premiju koja je dospjela nakon sklapanja ugovora ne plati po dospelosti, niti to učini koja druga zainteresirana osoba nakon isteka roka od trideset dana otkad je ugovaratelju osiguranja uručeno preporučeno pismo osiguratelja s obaviješću o dospelosti premije.⁷¹ U slučaju *ex lege* prestanka ugovora u svezi s osiguranom stvari ugovor prestaje u slijedećim slučajevima: u slučaju da stvar bude uništena u štetnom događaju – osiguranom slučaju, u slučaju da stvar propadne zbog nekog događaja koji nije predviđen ugovorom, te u slučaju vlasničkopravnih promjena nad osiguranom stvari.

61 Ovo je gotovo uobičajena odredba u ugovorima koja načelno glasi: "Svaka ugovorna strana ima pravo raskinuti ovaj ugovor..... uz otkazni rok od mjeseci".

62 Kad se ispune pretpostavke koje predviđa zakon

63 V. čl. 360. ZOO.

64 V. čl. 369. st.1. ZOO.

65 Navođenje je primjerično.

66 Čl. 933. st. 1. ZOO.

67 Čl. 938. st. 3. ZOO.

68 Čl. 940. ZOO.

69 Usp. Vedriš M. – Klarić P. (2008), str. 465.

70 V. čl. 947. st. 2. ZOO.

71 Čl. 937. st. 3. ZOO.

Ugovor o osiguranju prestaje *ex lege* u slučaju da, osigurana stvar bude totalno uništena⁷² događajem prouzročeni osiguranim rizikom – osiguranim slučajem, iz razloga daljnje nemogućnosti izlaganja osigurane stvari osiguranom riziku.

Ugovor o osiguranju imovine prestaje *ex lege* u slučaju da, osigurana stvar propadne⁷³ zbog nekog događaja koji nije predviđen ugovorom, iz razloga što ne postoji daljnja mogućnost izvršenja obveze osiguratelja. Ugovor o osiguranju imovine prestaje *ex lege* u slučaju da, dođe do otuđenja⁷⁴ jednog dijela osiguranih stvari koje u pogledu osiguranja ne čine zasebnu cjelinu⁷⁵, odnosno ako je ugovoreno da, u slučaju otuđenja osigurane stvari, a i stvari s čijom je uporabom sklopljeno osiguranje od odgovornosti, prava i obveze ne prelaze na pribavitelja⁷⁶. U ovim slučajevima ugovor o osiguranju imovine prestaje zbog prestanka interesa osiguranja⁷⁷.

5.1.3 Otkaz ugovora o osiguranju

Raskid ugovora o osiguranju valja razlikovati od njegova otkaza.

Otkaz je jednostrana izjava ugovorne strane kojom se okončava trajniji ugovorni odnos neodređeno vrijeme.⁷⁸

Raskid može djelovati i *pro praeterito* (unazad) i *pro futuro* (za ubuduće), dok otkaz djeluje uvijek *pro futuro*.

Raskidom može prestati ugovor s jednokratnom činidbom i ugovor s trajnom činidbom, dok otkazom može doći do prestanka samo ugovora s trajnom činidbom.

Cilj otkaza je okončanje ugovornih odnosa koji traju duže vremensko razdoblje te ne zahtijeva se postojanje određenih posebnih razloga za nastanak prava na otkaz. S druge strane cilj jednostranog raskida je prestanak ugovora zbog nekog drugog razloga (koji usto mora biti predviđen zakonom, ugovorom ili uvjetima osiguranja), a ne samom činjenicom protoka određenog vremenskog razdoblja u trajnom obveznoppravnom.

Razlikovanje raskida od otkaza ugovora o osiguranju imovine značajno je kod ugovora o osiguranju na određeno vrijeme s rokom trajanja iznad jedne godine (višegodišnje osiguranje), gdje se prilikom njegova sklapanja ugovaratelj osiguranja obvezuje na vraćanje odobrenih popusta u slučaju prijevremenog raskida takvog ugovora.

72 Neovisno o kojoj se vrsti tzv. totalne štete radi, onoj ekonomskoj ili onoj tehničkoj

73 Pojam propasti obuhvaća i nestanak stvari (npr. krađu)

74 Pod otuđenjem se treba smatrati bilo koji oblik prijenosa vlasništva nad stvari (kupoprodaja, nasljeđivanje i sl.), bitno je da neka osoba različita od osobe (dosadašnjeg) vlasnika osigurane stvari postane nosilac prava vlasništva.

75 Čl. 961. st. 2. ZOO.

76 Čl. 961. st. 1. ZOO.

77 Za detaljnije o interesu osiguranja upućujemo na Matijević B. (2021), „Interes u osiguranju“, *Hrvatski časopis za osiguranje* br. 5, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, str. 63. – 80.

78 Knežević N. (2013), „Otkaz ugovora – jedan od načina prestanka obveza“, *Pravo i porezi* br. 6/13, RRIF, Zagreb, str. 4.

Slijedom čega, primjena takve odredbe o posljedicama raskida ugovora o osiguranju s rokom trajanja iznad jedne godine ne bi se mogla primijeniti i na posljedice otkaza takvog ugovora, jer se otkaz i raskid ugovora sadržajno razlikuju.⁷⁹

Sve navedeno upućuje na zaključak da se pojam otkaza ugovora o višegodišnjem osiguranju mora razlikovati od raskida takvog ugovora, te da primjena odredbi o vraćanju odobrenih popusta koje su stipulirane samo za slučaj raskida ugovora o višegodišnjem osiguranju ne mogu se primijeniti u slučajevima otkaza ugovora o višegodišnjem osiguranju.⁸⁰

5.1.4 Odustanak od ugovora o osiguranju

Od raskida i otkaza ugovora o osiguranju treba razlikovati i odustanak od ugovora o osiguranju. Odustanak od ugovora je njegovo razvrgnuće prije dospelosti ugovorne obveze.⁸¹

Pravo na odustanak od ugovora⁸² jednoj ugovornoj strani pruža mogućnost da u dodatnome razdoblju (*withdrawal period* ili tzv. *cooling-off-period*), bez utjecaja druge ugovorne strane, razmisli o svim važnim informacijama u svezi s ugovorom i odluči želi li uopće sklopljeni ugovor^{83,84}. Pravo na odustanak od ugovora karakterističan je pojam za cjelokupnu pravnu stečevinu EU-a u bilo kojem ugovornom odnosu s potrošačima, pa tako i za sklapanje ugovora o osiguranju s osiguranicima pojedincima (potrošačima).⁸⁵

Prema Zakonu o osiguranju⁸⁶ - nastavno ZOS, društvo za osiguranje dužno je, na papiru, na jasan i točan način, koji je razumljiv stranki, na hrvatskom jeziku ili službenom jeziku države članice u kojoj se nalazi rizik ili države članice u kojoj je nastala obveza informiranja ili na nekom drugom jeziku dogovorenom između strana i besplatno, prije sklapanja ugovora o osiguranju predati ugovaratelju osiguranja obavijest koja sadržava sljedeće informacije i podatke: ..., rok u kojem ponuda obvezuje ponuditelja, pravu na opoziv ponude za sklapanje ugovora za osiguranje i pravu na odustanak od sklopljenog ugovora o osiguranju⁸⁷.

Prema tome, pravo na odustanak od ugovora o osiguranju, je pravo ugovaratelja osiguranja, da nakon zaključenja ugovora, u ugovorenom (ili primjerenom) roku, a prije dospelosti ugovorne obveze⁸⁸, jednostrano izjavi da odustaje od

79 Belanić L. (2016), „Prestanak višegodišnjeg ugovora o osiguranju imovine“, dostupno na www.iusinfo.hr/ od 07.07.2016. (stranica posjećena 02. 04. 2022)

80 *Ibid.*

81 Gorenc V., ur. (1997), *Rječnik trgovačkog prava*, Masmedia, Zagreb, str. 503.

82 Engl. *rescission (revocation) of the contract*; njem. *Abgehen vom Verträge, Rücktritt, Widerrufsrecht*; fra. *droit de rétractation*; tal. *diritto di recesso*.

83 Potrebno je napomenuti kako je nazivlje EU-a nedosljedno u različitim direktivama jer nazive kao što su *right of withdrawal* i *right of cancellation* upotrebljavaju kao istoznačnice. Prema pravnicima EU-a pravo na odustanak od ugovora (*right of withdrawal*) osnovni je pojam pravne stečevine Europske unije u području zaštite potrošača te ga valja razlučiti od pojma pravo na raskid ugovora (*termination of contract*).

84 Usp. Keglević A. (2013), „Pravo osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju – otvorena pitanja i dvojbe“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1/13, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, str. 220.

85 Keglević A. (2013), str. 219.

86 Nar. nov. br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20.

87 Čl. 380. st. 1. toč. 4. u svezi čl. 436 ZOS.

88 Npr. nastanka i prijave osiguranog slučaja

zaključenog ugovora bez navođenja razloga i bez snošenja pravnih posljedica takvog čina.

5.2 Prestanak višegodišnjeg ugovora o osiguranju sklopljenog na rok dulji od pet godina

Višegodišnji ugovor je onaj ugovor o osiguranju imovine koji je sklopljen sa rokom trajanja iznad jedne godine.

Obzirom da je u pitanju ugovor s trajnim činidbama, najpoželjniji redoviti način prestanka takvog ugovora je protek roka (vremena) na koje je osiguranje ugovoreno.

Ukoliko se radi o ugovoru o osiguranju sklopljenom na rok dulji od pet godina, ZOO propisuje jedno posebno pravilo o načinu prestanka takvog ugovora.

Obzirom da su u Republici Hrvatskoj u primjeni i ZOO/91⁸⁹ i ZOO⁹⁰, nastavno ćemo izložiti ovo pravilo po oba ova zakona, obzirom da se pristup zakonodavca razlikuje.

Prema ZOO/91: „Ako je osiguranje sklopljeno na rok dulji od pet godina; svaka strana može nakon proteka ovog roka, uz otkazni rok od šest mjeseci, pismeno izjaviti drugoj strani da raskida ugovor (označio BM)“⁹¹.

Prema ZOO: „Ako je osiguranje sklopljeno na rok dulji od pet godina, svaka strana može nakon proteka toga roka, uz otkazni rok od šest mjeseci, pisano izjaviti drugoj strani da otkazuje ugovor (označio BM)“⁹².

Ono što je zajedničko odredbama ZOO/91 i ZOO je to da bi moglo doći do njihove primjene trebaju biti ispunjene slijedeće pretpostavke: a) treba biti sklopljen višegodišnji ugovor sa rokom trajanja duljim od pet godina, b) treba proteći petogodišnji rok trajanja, c) takav se ugovor po proteku petogodišnjeg roka, može prekinuti samo uz otkazni rok od šest mjeseci, d) otkaz mora biti izjavljen pisanim putem, e) otkazati takav ugovor, može bilo koja ugovorna strana, kako ugovaratelj osiguranja, tako i osiguratelj.

Ono po čemu se razlikuju odredbe ZOO/91 i ZOO je to, što ZOO/91 govori o „raskidu“, dok ZOO govori o „otkazu“, višegodišnjeg ugovora sa rokom trajanja duljim od pet godina. Kako držimo da nisu u pitanju (puke) terminološke (jezične) već sadržajne (pravno relevantne) razlike nastavno ćemo nešto više reći o ovome.

Prema ZOO/91 u slučaju prijevremenog prestanka višegodišnjeg protekom petogodišnjeg roka njegova trajanja u pitanju je prijevremeni jednostrani

89 Koji se primjenjuje na sve obvezne odnose nastale do 1. siječnja 2006.

90 Koji se primjenjuje na sve obvezne odnose nastale od 1. siječnja 2006.

91 Čl. 922. st. 3. ZOO/91.

92 Čl. 946. st. 3. ZOO.

raskid ugovora. Do jednostranog raskida ugovora može doći samo pod pretpostavkama koje predviđa zakon⁹³.

Učinci raskida mogu djelovati *pro praeterito* ili *pro futuro*, a strana koja nije odgovorna za raskid ima pravo na naknadu štete: „Raskidom ugovora obje su strane oslobođene svojih obveza, osim obveze na naknadu štete“⁹⁴. U praksi osiguranja, najčešće je to značilo vraćanje popusta na premiju osiguranja što ju je ugovaratelju osiguranja odobrio osiguratelj na temelju višegodišnjeg ugovora o osiguranju sa rokom trajanja duljim od pet godina. U sudskoj praksi je navedeno: „[...] Sud obrazlaže da se potraživanje tužitelja (osiguratelja) temelji na sklopljenom ugovoru o višegodišnjem osiguranju imovine za razdoblje od 1. veljače 1995. godine do 1. veljače 2005. godine kojim je u članku 2. tuženiku (ugovaratelju osiguranja) uvjetno odobren popust 10% prilikom svakog obračuna i naplata premije, a koji je popust tuženik bio obvezan vratiti u slučaju raskida ugovora, pa kako je tuženik dopisom od 8. siječnja 1996. obavijestio tužitelja da otkazuje sve vrste osiguranog pokrića, to mu je nastupila obveza prema članku 12. ugovora kojim se obavezuje naknaditi popust uz zakonsku zateznu kamatu, [...]. Iz navedenog sud je zaključio da po odredbama 2. i 12. potpisanog ugovora tuženik utuženi i obračunati popust mora naknaditi tužitelju u slučaju raskida do koje je došlo, s time da sama visina nije sporna odnosno ista je razvidna iz samih polica osiguranja. [...] Stoga je prvostupanjski sud usvajanjem tužbenog zahtjeva tužitelja pravilno primijenio [...]“⁹⁵.

Prema ZOO u slučaju prijevremenog prestanka višegodišnjeg ugovora o osiguranju protekom petogodišnjeg roka njegova trajanja u pitanju je otkaz ugovora kojim se okončava trajni obvezni odnos. Otkaz ugovora nije nikakva sankcija zbog kršenja obveza ugovora, već jednostavno pravo svake od strana da se izazovu prestanak ugovora.

Do jednostranog otkaza ugovora dolazi isključivo na osnovi izjave volje strane koja izjavljuje otkaz. Jedini cilj otkaza je okončanje ugovornih odnosa koji traju duže vremensko razdoblje, te ne zahtijeva se postojanje određenih posebnih razloga za nastanak prava na otkaz.⁹⁶

Otkaz djeluje uvijek samo *pro futuro*, te nema obveze vraćanja onoga što je primljeno na ime ispunjenja ugovora.

Otkaz ugovora ne mora biti obrazložen (za razliku od raskida) i može se dati u svako doba, samo ne u nevrjeme⁹⁷. Ukoliko je (i) pak otkaz izjavljen u nevrjeme⁹⁸, takav otkaz nije ništetan (kao da ne postoji), već u takvom slučaju otkaz može rezultirati samo možebitnom obvezom popravljivanja štete, ako je do nje došlo, što

93 Za detaljnije o jednostranom raskidu vidjeti Babić S. (2018), „Općenito o raskidu ugovora“, *Pravo i porezi* br. 2/18, RRIF, Zagreb, str. 64. – 71.

94 Čl. 368. st. 1. ZOO.

95 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-2757/99 – 2 od 16. studenog 1999., izvorno (neobjavljeno).

96 Belanić L. (2016), „Pojedini aspekti prestanka višegodišnjeg ugovora o osiguranju imovine“, *Zbornik radova sa Savjetovanja „Reforme i novi izazovi u pravu osiguranja*, AIDA Srbija, Beograd, str. 124.

97 V. čl. 212. st. 3. ZOO.

98 „Nevrijeme“ je ono vrijeme koje strani koja je redovni otkaz primila nije prikladno za prestanak trajnoga obveznog odnosa jer bi joj zbog iznenadnog prestanka mogla biti prouzročena kakva šteta. „Nevrijeme“ je ono vrijeme koje strani koja je redovni otkaz primila nije prikladno za prestanak trajnoga obveznog odnosa jer bi joj zbog iznenadnog prestanka mogla biti prouzročena kakva šteta.

se cijeni po općim pravilima o odgovornosti za štetu.

Ono što je značajno napomenuti da u slučaju otkaza višegodišnjeg ugovora o osiguranju sa rokom trajanja duljim od pet godina ugovora nije u pitanju ograničenje vremena njegova trajanja, već ograničenje vremena u kojem se ugovor ne može otkazati, jer je zakonom vrijeme otkazivanja ugovora ograničeno na razdoblje iznad pet godina. Iz navedenog proizlazi da se višegodišnji ugovor o osiguranju sa rokom trajanja duljim od pet godina ne može otkazati prije protoka petogodišnjeg roka njegova trajanja.⁹⁹

Ova odredba o mogućnosti otkaza ugovora je prisilne naravi¹⁰⁰ jer se ugovorom ne može isključiti pravo svake strane da otkáže ugovor nakon protoka petogodišnjeg roka trajanja osiguranja¹⁰¹.

Za trajanja šestomjesečnog otkaznog roka, postojeći višegodišnji ugovor sa rokom trajanja duljim od pet godina obvezuje osiguratelja i ugovaratelja osiguranja pod istim uvjetima pod kojima je sklopljen, te su ugovorne strane obvezne za trajanja otkaznog roka postupati kao da je u pitanju prestanak višegodišnjeg ugovora protekom roka njegova trajanja - sa danom isteka otkaznog roka. Tako je u sudskoj praksi navedeno: „[...] očito da je tužitelj (osiguratelj) obračunavao premiju za 1995. mimo ugovora prethodno postignutog između stranaka, zbog čega ga i ne pripada potraživati je od tuženika u utuženom iznosu. [...]”¹⁰².

6. ZAKLJUČAK

Ugovori kao obveznopravni odnosi, uključujući i ugovor o osiguranju, poznaju svoj „životni vijek“, od nastanka pa sve do prestanka.

Za ugovore koji kao predmet (objekt) ispunjenja imaju trenutnu činidbu, najobičajniji način njihova prestanka je ispunjenje. Za ugovore koji kao predmet (objekt) ispunjenja imaju trajnu činidbu, najobičajniji način njihova prestanka je protek vremenskog roka na koji su zaključeni.

U ugovore koji za predmet (objekt) ispunjenja imaju trajnu činidbu ubraja se iz ugovor o osiguranju. Ovo iz razloga što se, i obveza osiguratelja (isplata osigurnine, neovisno o broju nastalih osiguranih slučajeva) i obveza ugovaratelja (plaćanje premije osiguranja) protežu za čitavo vrijeme trajanja ugovora o osiguranju¹⁰³.

Obzirom da je ugovor o osiguranju – kao trajni obvezni odnos moguće sklopiti sa rokom trajanja do jedne godine - kratkoročno osiguranje i iznad jedne godine

99 Treba napomenuti da pravilo o nemogućnosti otkaza (ZOO) višegodišnjeg ugovora o osiguranju sa rokom trajanja duljim od pet godina, ne isključuje mogućnost da takav ugovor prestane i prije protoka roka od pet godina na neki drugi način (npr. sporazumno, ili da dođe do njegova *ex lege* raskida u slučaju neplaćanja premije osiguranja, i sl.).

100 Gorenc V. *et al.* (2005), str. 1433.

101 V. čl. 946. st. 4. ZOO.

102 VSRH, Revt-21/2012-2 od 9. srpnja 2013., EU:ECLI:HR:VSRH:2013:4063.

103 Moguća je i situacija da je rok trajanja ugovora o osiguranju istekao, ali ugovor nije ispunjen (npr. jer osiguratelj nije isplatio osigurnine po svim osiguranim slučajevima koji su nastupili za trajanja ugovora, što se nerijetko i događa u praksi).

- višegodišnje osiguranje, posebnu pozornost posvetili prestanku višegodišnjeg ugovora o osiguranju koji je sklopljen s rokom trajanja više od pet godina.

Ovo posebno iz razloga što ZOO/91 u slučaju prijevremenog prestanka takvog ugovora po proteku roka od pet godina, govori o njegovu raskidu, dok ZOO govori o otkazu tog ugovora. Kako navedena razlika raskid (ZOO/91) – otkaz (ZOO) nije prema našem mišljenju (samo) terminološke nego i sadržajne prirode, jer se pravne posljedice raskida i otkaza svih ugovora, pa tako i višegodišnjeg ugovora o osiguranju sa rokom trajanja duljim od pet godina, u bitnome razlikuju, držali smo svrsishodnim na nju ukazati.

Prema našem mišljenju, otkaz takvog ugovora o osiguranju, a za razliku od njegova raskida, u skladu sa obilježjem ugovora o osiguranju kao trajnom obveznom odnosu.

*Najsloženija vještina je biti jednostavan.*¹⁰⁴

Summary: *The paper refers to one specific feature of an insurance contract as a continuing obligatory relationship (continuing contract), i.e. an obligatory relationship in which the main obligation is the subject of continuing performance.*

The introductory part of the paper refers to the general definition of the concept of continuing obligation, i.e. continuing obligation relationship, followed by the general regulation of continuing obligation in relation to the articles of Civil Obligation Code.

The central part of the paper refers to the general features of the insurance contract, with reference to its feature of a continuing obligatory relationship. The paper points to the termination of a multi-year insurance contract concluded for a period longer than five years, where its characteristic of a continuing obligatory relationship comes to the fore.

Keywords: *obligation relationship, permanent obligation relationship (permanent contract), insurance contract, termination of a multi-year insurance contract.*

Navedeni izvori i popis korištene literature

Babić I., Obligaciono pravo, Službeni glasnik, Beograd, 2009.

Babić S., „Općenito o raskidu ugovora“, Pravo i porezi br. 2/18, RRiF, Zagreb, 2018.

Belanić L., „Pojedini aspekti prestanka višegodišnjeg ugovora o osiguranju imovine“, Zbornik radova sa Savjetovanja „Reforme i novi izazovi u pravu osiguranja, AIDA Srbija, Beograd, 2016.

¹⁰⁴ Anonimni autor.

- Belanić L., „Prestanak višegodišnjeg ugovora o osiguranju imovine“, dostupno na www.iusinfo.hr/ od 07.07.2016. (stranica posjećena 02. 04. 2022)
- Ćurković M., Ugovor o osiguranju – Komentar odredaba Zakona o obveznim odnosima, Inženjerski biro, Zagreb, 2017.
- Gorenc V. et al., Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRiF, Zagreb, 2005.
- Gorenc V., ur., Rječnik trgovačkog prava, Masmedia, Zagreb, 1997.
- Keglević A., „Pravo osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju – otvorena pitanja i dvojbe“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/13, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2013.
- Knežević N., „Otkaz ugovora – jedan od načina prestanka obveza“, Pravo i porezi br. 6/13, RRiF, Zagreb, 2013.
- Matijević B., „Interes u osiguranju“, Hrvatski časopis za osiguranje br. 5, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2021.
- Matijević B., „Prestanak ugovora o osiguranju imovine“, Hrvatska pravna revija br. 5/07, Inženjerski biro, Zagreb, 2007.
- Pavić D., Ugovorno pravo osiguranja, Tectus, Zagreb, 2009.
- Tot I., „Pojam trajnog obveznog odnosa“, Pravni vjesnik, br.2/18, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2018.
- Tot I., „Prestanak trajnih obveznih odnosa“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci br. 3/18, Rijeka, 2018.
- Vedriš M. – Klarić P., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2008.
- Zakon o obveznim odnosima, Nar. Nov. br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18., 126/21.
- Zakon o obveznim odnosima `91, Nar. nov. br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01.
- Zakon o osiguranju, Nar. nov. br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20.
- VSRH, Rev 2268/2000-2 od 22.10.2003., EU:ECLI:HR:VSRH:2003:1338.
- VSRH, II Rev 77/2001-2 od 24.06.2004., EU:ECLI:HR:VSRH:2004:3952.
- VSRH, Rev - 3210/95. od 14.09.1999., Izbor odluka VSRH br. 1/2000.
- VSRH, Rev - 1282/95 od 8. 04. 1999., Izbor odluka VSRH br. 2/99.
- VSRH, Revt-21/2012-2 od 9. 07. 2013., EU:ECLI:HR:VSRH:2013:4063.
- VsBiH, Pž-293/88 od 22.06.1989, Informator br. 3764-65/90.
- VsV, Pž-548/89 od 23.08.1989., Informator 3725/89.
- Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-2757/99 – 2 od 16. studenog 1999., neobjavljeno.